

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

و دائم بگو! پروردگارا بر علم من بیفزای

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی ، گروه الهیات ، فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : الهیات - فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان :

بررسی هیات منصفه در ایران و تطبیق آن با حقوق انگلستان و

فرانسه

استاد راهنما:

دکتر هادی عظیمی گرکانی

استاد مشاور:

دکتر مجید وزیری

پژوهشگر:

محمد حسین صادقی

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به:

و روح پاک و مقدس پدرم (حضرت آیت ا... صادقی گلوردی) که روح تشنه و جان خسته مرا از مذهب و شریعتی نو سیراب کرد و آنگاه ... رفت ...
و مادر فداکارم که صبوری اش تجلی آرامش من است و دعایش همراه همیشگی بودن و زیستنم و یگانه دخترم (ساینا) که سهم کودکی اش از من غربت تنهایی بود.
عزیزی که
جاودانگی اش عشق من
آسایش آرامش من
و آرزوهایم امید من است.
و سرکار خانم حاج علی عسگر طهرانی
با حس بشر دوستانه اش در ایام سنگین و دردناک بیماری، پرستار تمامی رنجها و دردها گشت
تا این پژوهش به سرانجام برسد.

اجرتان در نزد او جاودانه باد.

اساتید محترم و ارجمند

جناب آقای دکتر هادی عظیمی گرگانی و جناب آقای دکتر مجید وزیری

«آنچه که شما دو تن از گلستان معرفتتان بی منت بر من ارزانی داشته اید گرانبهاترین گنجی است که در عرصه دانش الهی آن را آموختم.

درود و سپاس بر این زکات علمیتان که:

«من علمنی حرفاً فقد صیرنی عبداً»

«هر کس مرا یک حرف بیاموزد مرا بنده خویش

ساخته است»

خوشه چین گلستان دانشستان

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محمدحسین صادقی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۶۶۳۸۰۰ در رشته الهیات- فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۲۹ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی هیات منصفه در ایران و تطبیق آن با حقوق انگلستان و فرانسه با کسب نمره ۱۷/۷۵ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۲۹

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای محمدحسین صادقی از پایان

نامه خود دفاع نموده و با نمره بحروف و با درجه

مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول: کلیات طرح

- ۱-۱: بیان مسئله ۲
- ۲-۱: هدفهای تحقیق ۳
- ۳-۱: اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن ۴
- ۴-۱: سئوالات و فرضیه های تحقیق ۵
- ۵-۱: تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی ۵
- ۶-۱: روش ۵
- تحقیق ۵
- ۷-۱: پیشینه تحقیق ۶

فصل دوم: سوابق تاریخی نهاد هیأت منصفه

- بخش اول: تاریخ تحولات هیأت منصفه در حقوق کشورهای غربی ۱۱
- ۱-۱-۲: یونان باستان ۱۱
- ۲-۱-۲: روم ۱۳
- قدیم ۱۳
- ۳-۱-۲: انگلستان ۱۳
- ۴-۱-۲: فرانسه ۱۷
- ۵-۱-۲: ایالات متحده امریکا ۱۹
- بخش دوم: تاریخ تحولات هیأت منصفه در حقوق اسلام ۲۵
- ۱-۲-۲: مشروعیت هیأت منصفه ۲۵
- ۲-۲-۲: قضاوت شورایی در اسلام ۲۸
- ۳-۲-۲: الزام حضور دانشمندان فقیه در منصب قضاوت ۳۱
- ۴-۲-۲: آزادی بیان در اسلام ۳۲
- بخش سوم: تاریخ تحولات هیأت منصفه در حقوق ایران ۳۷

۳۷..... ۱-۳-۲: هیأت منصفه پیش از انقلاب اسلامی ایران

۴۵..... ۲-۳-۲: هیأت منصفه پس از انقلاب اسلامی ایران

فصل سوم: تعاریف، اصطلاحات و ماهیت هیأت منصفه

۵۳..... بخش اول: تعاریف و اصطلاحات

۵۳..... ۱-۱-۳: واژه شناسی لغت هیأت منصفه

۵۵..... ۲-۱-۳: اصطلاح هیأت منصفه

۵۸..... بخش دوم: ماهیت هیأت منصفه

۵۸..... ۱-۲-۳: ماهیت هیأت منصفه در قلمرو جرائم مطبوعاتی

۵۸..... ۱-۱-۲-۳: تعریف مطبوعات در حقوق ایران، انگلستان و فرانسه

۶۶..... ۲-۱-۲-۳: تعریف جرم مطبوعاتی

۷۱..... ۳-۱-۲-۳: مصادیق جرم مطبوعاتی

۷۲..... ۱-۳-۱-۲-۳: جرایم مطبوعاتی در قلمرو حقوق فردی

۱-۳-۱-۲-۳

۷۲..... ۱: توهین

۲-۱-۳-۱-۲-۳

۷۵..... افتراء

۷۷..... ۳-۱-۳-۱-۲-۳: نشر اکاذیب

۸۰..... ۴-۱-۳-۱-۲-۳: سرقت ادبی

۸۲..... ۵-۱-۳-۱-۲-۳: تهدید از طریق مطبوعات

۸۴..... ۲-۳-۱-۲-۳: جرایم مطبوعاتی در قلمرو نظم و امنیت عمومی

۸۵..... ۱-۲-۳-۱-۲-۳: انتشار اسناد محرمانه و سری دولتی و نظامی

۲-۲-۳-۱-۲-۳: انتشار مذاکرات جلسات غیر علنی محاکم دادگستری، مراجع قضایی و

مجلس..... ۸۸

۹۱..... ۳-۲-۳-۱-۲-۳: انتشار مطالب و تصاویر خلاف عفت عمومی

۹۳..... ۲-۲-۳: ماهیت هیأت منصفه در قلمرو تشخیص

۹۳..... ۱-۲-۲-۳: در نقش قضاوت

۹۴..... ۲-۲-۲-۳: از ادله اثبات دعوا

۳-۲-۲-۳: عهده دار وظایف کارشناسی..... ۹۴

۳-۲-۲-۴: در نقش شهود..... ۹۵

فصل چهارم : علل تأسیسی و نقش نهادی هیأت منصفه در مبانی فقهی و حقوقی

بخش اول : مشروعیت هیأت منصفه در محاکمات قضائی..... ۹۹

۴-۱-۱: قضاوت شورایی در سیستم حقوقی اسلام..... ۹۹

۴-۱-۲: حضور علماء و دانشمندان در جایگاه قضاوت..... ۱۰۱

بخش دوم : نحوه حضور هیأت منصفه در دادرسی..... ۱۰۶

۴-۲-۱: قلمرو هیأت منصفه در دادرسی های کیفری..... ۱۰۶

۴-۲-۲: تحولات قانونگذاری در دادرسی های مطبوعاتی و سیاسی..... ۱۰۸

بخش سوم : موافقان و مخالفان نهاد هیات منصفه..... ۱۱۳

۴-۳-۱: دلایل موافقان نهاد هیات منصفه..... ۱۱۳

۴-۳-۱-۱: جواز قضاوت شورایی در اسلام..... ۱۱۴

۴-۳-۱-۲: سابقه طولانی نهاد هیات منصفه..... ۱۱۴

۴-۳-۱-۳: مستقل بودن این نهاد در دادرسی..... ۱۱۴

۴-۳-۱-۴: انعطاف پذیری و تضمین قضاوت..... ۱۱۵

۴-۳-۱-۵: تسریع در رسیدگی و تصمیم گیری..... ۱۱۶

۴-۳-۲: دلایل مخالفان نهاد هیات منصفه..... ۱۱۶

۴-۳-۲-۱: فقدان تجربه و اطلاعات حقوقی..... ۱۱۷

۴-۳-۲-۲: مغایرت با اصل استقلال قاضی..... ۱۱۹

۴-۳-۲-۳: تاثیر عوامل بیرونی و درونی بر هیات منصفه..... ۱۱۹

۴-۳-۲-۴: فقدان تخصص هیات منصفه..... ۱۲۰

۴-۳-۲-۵: صدور تصمیمات نامناسب و اشتباه..... ۱۲۱

۴-۳-۳: نتیجه گیری از دیدگاههای موافقان و مخالفان..... ۱۲۲

فصل پنجم : بررسی تطبیقی هیات منصفه در حقوق ایران با رویکردی به حقوق انگلستان،

فرانسه و ایالات متحده امریکا

بخش اول : رویکرد تطبیقی نحوه انتخاب و شرایط اعضای هیات منصفه..... ۱۲۷

۵-۱-۱: نحوه انتخاب اعضای هیات منصفه در حقوق ایران..... ۱۲۷

- ۵-۱-۲: نحوه انتخاب اعضای هیات منصفه در حقوق انگلیس..... ۱۳۴
- ۵-۱-۳: نحوه انتخاب اعضای هیات منصفه در حقوق فرانسه..... ۱۳۶
- ۵-۱-۴: نحوه انتخاب اعضای هیات منصفه در حقوق ایالات متحده امریکا..... ۱۳۹
- بخش دوم: رویکرد تطبیقی شرایط عضویت اعضای هیات منصفه..... ۱۴۱**
- ۵-۲-۱: شرایط عضویت هیات منصفه در حقوق ایران..... ۱۴۱
- ۵-۲-۲: شرایط عضویت هیات منصفه در حقوق انگلیس..... ۱۴۶
- ۵-۲-۳: شرایط عضویت هیات منصفه در حقوق فرانسه..... ۱۵۰
- ۵-۱-۴: شرایط عضویت هیات منصفه در حقوق ایالات متحده امریکا..... ۱۵۲
- بخش سوم: رویکرد تطبیقی به نقش، حدود و اختیارات هیات منصفه در جلسات دادرسی در حقوق ایران، انگلستان، فرانسه و ایالات متحده امریکا..... ۱۵۵**
- ۵-۳-۱: در حقوق ایران..... ۱۵۶
- ۵-۳-۱-۱: نحوه حضور هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق ایران..... ۱۵۶
- ۵-۳-۱-۲: حدود اختیارات هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق ایران..... ۱۶۰
- ۵-۳-۲: در حقوق انگلستان..... ۱۶۷
- ۵-۳-۲-۱: نحوه حضور هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق انگلستان..... ۱۶۷
- ۵-۳-۲-۲: حدود اختیارات هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق انگلستان..... ۱۶۹
- ۵-۳-۳: در حقوق فرانسه..... ۱۷۲
- ۵-۳-۳-۱: نحوه حضور هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق فرانسه..... ۱۷۲
- ۵-۳-۳-۲: حدود اختیارات هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق فرانسه..... ۱۷۴
- ۵-۳-۴: در حقوق ایالات متحده امریکا..... ۱۷۵
- ۵-۳-۴-۱: نحوه حضور هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق امریکا..... ۱۷۵
- ۵-۳-۴-۲: حدود اختیارات هیأت منصفه در جلسات دادرسی در حقوق امریکا..... ۱۷۶

فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۶-۱: نتیجه گیری..... ۱۷۹
- ۶-۲: پیشنهادات..... ۱۸۲

پیوست ها و ضامم

- ۱- قانون هیات منصفه..... ب
- ۲- آیین نامه اجرایی قانون هیات منصفه..... ح
- ۳- کاربرگ های انتخاب و حضور هیات منصفه..... س
- ۴- طرح جرم سیاسی..... ض

فهرست منابع و مأخذ

- ۱- کتابنامه..... ه
- زبان عربی..... ه
- زبان فارسی..... و
- زبان انگلیسی..... ا ا
- زبان فرانسه..... ا ا
- ۲- مقاله ها و پایان نامه های تحصیلی..... ا ا
- ۳- قوانین و مقررات..... ت ت
- ۴- منابع مجازی..... ث ث
- چکیده انگلیسی..... ج

چکیده:

مسئله هیات منصفه و یا به تعبیر دیگر در اسلام قضاوت شورایی از زمان شکل گیری نظام دادگاهها همواره مورد تجزیه و تحلیل فقها و حقوقدانان قرار گرفته است و نظرات متفاوتی در خصوص نقش هیات منصفه، محاسن و معایب آن ابراز گشته است.

قبل از بیان نقش و جایگاه هیات منصفه باید به منصب قضا به عنوان منصب رسمی که خاص حاکمیت در نظامهای مختلف حقوقی در دنیا بوده به عنوان یکی از مصادیق حاکمیت توجه نمود و اینکه اساساً قضاوت، و نهادهای قضایی و حقوقی دارای اشکال مختلفی بوده که مهمترین آن بر مبنای تعدد قاضی و وحدت قاضی استوار است، در سیستم تعدد قاضی، مرجع قضایی به صورت گروهی و شورایی به جرم و یا اتهام رسیدگی و بر مبنای آن مبادرت به صدور رأی می نماید. این سیستم که همان سیستم قضاوت شورایی و یا صدور رأی بر مبنای نظرات هیات منصفه می باشد در برابر سیستم وحدت قاضی قرار میگیرد، را می توان سیستم ارجح قضایی نامید.

اهمیت موضوع هیات منصفه در نظام دادرسی و سازمانهای قضایی از جایگاه درخور شان خود در نظام حقوقی ایران برخوردار نیست چرا که در مقایسه با تأثیر و حضور هیات منصفه در نظامهای حقوقی دنیا، از جمله در نظام حقوقی کامن لا، کاملاً در حاشیه بسر می برد دلیل این امر را باید در عدم تعریف جرم سیاسی و مطبوعاتی، ترکیب اعضای انتصابی آن، عدم وجود نهاد مستقل به نام هیات منصفه و عدم حضور عملی و استفاده از این هیات در جرائم، خصوصاً جرائم مطبوعاتی و سیاسی نام برد. لذا همین امر موجب گردیده تا از حضور مردم عادی در تصمیم گیری های مرتبط با جرائم فوق، جلوگیری گردد.

مهمترین علت اصلی عدم استفاده کاربردی از حضور هیات منصفه به عدم همخوانی سیستم های حکومتی با اصل و اساس چنین نهادی می باشد، که هیچگاه از حضور و نقش مردم در تصمیم گیری ها خرسند نمی شوند،

بنابراین با ایجاد نهاد هیات منصفه در سیستم های قضایی، که بیان کننده حاکمیت مردم سالاری در کنترل جرم تلقی می گردد، عملاً بخشی از اختیارات مربوطه به حاکمیت، به نفع مردم تغییر می یابد.

فصل اول

کلیات طرح

فصل اول : کلیات طرح

۱-۱- بیان مسأله

مسأله هیات منصفه و یا به تعبیر دیگر در اسلام قضاوت شورایی از زمان شکل گیری نظام دادگاهها همواره مورد تجزیه و تحلیل فقها و حقوقدانان قرار گرفته است و نظرات متفاوتی در خصوص نقش هیات منصفه، محاسن و معایب آن ابراز گشته است.

قبل از بیان نقش و جایگاه هیات منصفه باید به منصب قضا به عنوان منصب رسمی که خاص حاکمیت در نظامهای مختلف حقوقی در دنیا بوده به عنوان یکی از مصادیق حاکمیت توجه نمود و اینکه اساساً قضاوت، و نهادهای قضایی و حقوقی دارای اشکال مختلفی بوده که مهمترین آن بر مبنای تعدد قاضی و وحدت قاضی استوار است، در سیستم تعدد قاضی، مرجع قضایی به صورت گروهی و شورایی به جرم و یا اتهام رسیدگی و بر مبنای آن مبادرت به صدور رأی می نماید. این سیستم که همان سیستم قضاوت شورایی و یا صدور رأی بر مبنای نظرات هیات منصفه می باشد از دیدگاه فقها و حقوقدانان بسیار حائز اهمیت بوده و به لحاظ اینکه در این سیستم جلوی اشتباهات فاحش قضایی گرفته خواهد شد و قضات با کمترین نقص و اشتباه ممکن، نسبت به جرم تصمیم قضایی اتخاذ خواهند کرد که می توان آن را سیستم ارجح قضایی نامید. سیستم دیگر که مبتنی بر وحدت قاضی و بدون حضور هیات منصفه می باشد. در این سیستم قاضی به عنوان تنها شخص تصمیم گیرنده در خصوص اتهام مستقلاً مبادرت به انشاء و صدور رأی می نماید.

نهاد هیات منصفه در قلمرو دادرسی های کیفری که دلایل در آن احصاء نشده بجز محدودی، قاضی مجبور به پذیرش دلایل خاص و معینی ندارد، دارای اهمیت بسیاری است چه اینکه قاضی در چنین مواردی تنها به استدلال و آزادی اندیشه خود رأی می دهد. فلذا نقش هیات منصفه جهت مشاوره با دیگر همکاران در اتخاذ تصمیم به قاضی توانایی می بخشد و مسیر درست قضاوت را نشان می دهد. بنابراین ایجاد نهاد هیات منصفه در جایگاه قضاوت بیان کننده حاکمیت مردم سالاری در کنترل جرم در جهت تحقق کامل عدالت می باشد اما پرسش مهمی که در این میان مطرح می شود این است که نقش اعضای هیات منصفه در جایگاه قضاوت یک نقش قضایی است یا ارشادی؟ و به دنبال آن آیا اعضای هیات منصفه بایستی از چه طبقه ای باشند از حقوقدانان یا صرفاً مطلع از علوم اجتماعی، سیاسی کافی است؟ و یا اساساً پذیرش یک نهاد خاص دموکراتیک در کنار قضات جهت تصمیم گیری و انشاء رأی در امور خاص چیست؟ و در پایان جایگاه و نقش هیات منصفه در حقوق ما و یا قضاوت شورایی در سیستم حقوقی اسلام

در مقایسه با کشورهای دیگر از جمله انگلیس، فرانسه و ایالات متحده امریکا چه تفاوت‌هایی دارد و از چه جایگاه و اعتباری برخوردار است.

۲-۱- هدفهای تحقیق

اهمیت بنیادی هر تحقیق در پرتو فرآیند عمومی کسب آگاهی، روش عملی تحقیق، یا به تعبیر دیگر هدف تحقیق نامیده می‌شود قرار می‌گیرد. لذا هدف از هر تحقیق رسیدن به نقطه پایانی است که محقق آن را لحاظ و برای رسیدن به آن موضوعات مختلفی را واکاوی و ریشه‌یابی می‌نماید تا به آنچه که مدنظر موضوع قرار گرفته است دست یابد.

براین اساس هدف تحقیق در این نوشتار در خصوص نقش هیات منصفه و بررسی فقهی و حقوقی آن با رویکردی به حقوق انگلیس، فرانسه و مقایسه آن با نظام حقوقی فقهی ایران و تأثیر وجود چنین نمادی و سازگاری آن با حاکمیت و قضاوت در ساختار سازمانهای دادگستری و نهادهای مدنی سیاسی و مطبوعاتی در اجتماع است. لذا مهمترین اهدافی را که در این خصوص می‌توان نام برد ذیل عناوین زیر مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد که با هدف و موضوع تحقیق سازگاری دارند:

۱- قضاوت شورایی و هیات منصفه در سیستم حقوقی اسلام

۲- تاریخچه هیات منصفه از بدو تولد تا امروز

۳- آشنایی با نهاد هیات منصفه در حقوق ایران

۴- مقایسه تطبیقی هیات منصفه در حقوق ایران با حقوق انگلیس، فرانسه، ایالات متحده امریکا

۳-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن

اهمیت موضوع هیات منصفه در نظام دادرسی و سازمانهای قضایی از جایگاه درخور شان خود برخوردار نیست و کمتر به این مقوله در نظام حقوقی ما پرداخته شده است. در مقایسه با تأثیر و حضور هیات منصفه در نظامهای حقوقی دنیا، از جمله در نظام حقوقی کامن‌لا، کاملاً در حاشیه بسر می‌برد دلیل این امر را باید در عدم تعریف جرم سیاسی و مطبوعاتی، ترکیب اعضای انتصابی آن، عدم وجود نهاد مستقل به نام هیات منصفه و عدم حضور عملی و استفاده از این هیات در جرائم، خصوصاً جرائم، سیاسی و مطبوعاتی نام برد.

بنابراین در نظام حقوقی ایران، هیات منصفه هنوز نتوانسته است به صورت عملی و کاربردی وارد عرصه حقوقی گردد و به وظیفه و رسالت عملی خود در تصمیم‌گیری‌های مهم اجتماعی عمل کند و لذا حضور مردم عادی در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با جرائم، خصوصاً جرائم سیاسی و مطبوعاتی جلوگیری شده است.

مهمترین علت اصلی عدم استفاده کاربردی از حضور هیات منصفه به عدم همخوانی سیستم‌های حکومتی با اصل و اساس چنین نهادی می‌باشد، در واقع می‌توان گفت که سیستم‌های استبدادی که منبعث از حاکمان مستبد، خودخواه و دیکتاتور در نظام خود می‌باشند. هیچگاه از حضور و نقش مردم در تصمیم‌گیری‌ها خرسند نمی‌شوند و هیچگاه حاضر به واگذاری بخشی از حاکمیت

به مردم نمی باشند مجموعه عوامل فوق باعث می گردد تا با پردازش و پرداختن به حضور هیات منصفه و تزریق آن در سیستم حقوقی به جایگاه در خور شأن خود رسیده تا با واگذاری بخشی از اختیارات مربوطه حاکمیت، به نفع مردم تغییر یابد.

۴-۱- سنوالات و فرضیه های تحقیق

مهمترین سنوالاتی که پیرامون موضوع این تحقیق قرار دارد و می توان از آن به عنوان شاکله اصلی تحقیق که موضوع و هدف تحقیق بر مبنای آن قرار گرفته اند نام برد، به سنوالات ذیل می باشد که عناوین اصلی آنها عبارتند از:

- ۱- آیا نظام حقوقی مبتنی بر هیات منصفه از نظر عقلی و شرعی معتبر است؟ و از نظر فقهی جایگاه هیات منصفه در سیستم حقوقی اسلام تا چه حد از درجه و اعتبار برخوردار است؟
- ۲- آیا اعضای هیات منصفه می بایست نسبت به مهارتهای حقوقی اجتماعی و سیاسی از اطلاعات کافی برخوردار باشند؟
- ۳- علت تأثیر یک نهاد حقوقی به معنی خاص به عنوان یک نهاد دموکراتیک در کنار یک نهاد قضایی چیست؟
- ۴- هیات منصفه در نظام حقوقی ایران و سایر نظامهای حقوقی دنیا از چه جایگاهی برخوردار است؟

۵- محدوده قضاوت اعضای هیات منصفه کجاست؟

۵-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی

اصولاً هر تحقیق از یک چارچوب خاص تشکیل می شود که شاکله اصلی آن متغیرها و واژگان کلیدی آن تحقیق است که به صورت مداوم و مستمر در متن تحقیق تکرار می گردد دلیل این امر بررسی ماهیتی موضوع تحقیق می باشد که مبتنی بر این واژگان کلیدی می باشد که مهمترین این واژگان در این تحقیق عبارتند از:

هیات منصفه، اسلام، سیستم فقهی، سیستم حقوقی، آیین دادرسی، کیفری، جرایم سیاسی، جرایم مطبوعاتی، حقوق کامن لا، قضات، قضاوت، ایران، انگلیس، ایالات متحده امریکا

۶-۱- روش تحقیق

روش تحقیق در این نوشتار بر مبنای روش کتابخانه ای، فیش برداری از نوع روش توصیفی، تحلیلی است که کل تحقیق بر مبنای منابع فقهی و حقوقی که از این روش در جهت تدوین آن استفاده گردیده است.

۷-۱: پیشینه تحقیق

اساساً غنای متن و مفهوم هر تحقیق بر اساس منابع و ماخذی است که آن تحقیق بر پایه آن شکل، سنجیده و ارزیابی می گردد. از طرفی محقق و یا پژوهشگر بر اساس داده های آماری و منابع موجود از یک طرف و بیان دیدگاهها و نظرات مختلف از سوی دیگر به تجزیه و تحلیل موضوع خود می پردازد لذا آنچه که در کنار این منابع و ماخذ مورد تحلیل و ارزیابی قرار می

گیرد بیان دیدگاهها و افکار و نظرات خود پژوهشگر می باشد که شاکله اصلی پژوهش بر اساس آن ارائه و تکمیل می گردد.

موضوع پژوهش حاضر که بررسی هیات منصفه در ایران و تطبیق آن با حقوق انگلستان و فرانسه می باشد بلحاظ کاربردی کمتر مورد توجه حقوقدانان، اندیشمندان و پژوهشگران فقهی و حقوقی در عرصه معادلات علمی قرار گرفته است دلیل این امر عدم دسترسی به منابع مستقیم در حقوق ایران می باشد، اما بلحاظ تطبیقی بودن موضوع در این نوشتار، این پژوهش را به یک سیکل ساختاری و نوشتاری نو در عرصه امر پژوهش مواجه نموده است که می توان از این بعد با نگاهی خاص و ویژه به این پژوهش آن را مورد توجه قرار داد. اما مهمترین منابعی که به صورت مستقیم و غیر مستقیم مورد استفاده قرار گرفته اند می توان به موارد ذیل اشاره نمود که شاکله اصلی تحقیق بر اساس آن شکل گرفته است که خود به دو قسمت منابع مکتوب و منابع مجازی تقسیم می گردند:

الف: منابع مکتوب: این قسم از منابع اعم از کتب، مقاله ها و جزوه ها و پایان نامه ها می باشد که اهم منابع عبارتند از:

- جرایم مطبوعاتی نوشته عباس شیخ الاسلامی انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد چاپ اول تابستان ۱۳۸۹

۲- پژوهشی فقهی-حقوقی در جرایم مطبوعاتی نوشته آقای عادل ساریخانی انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

۳- هیات منصفه (مطالعه تطبیقی) نوشته نور محمد صبری چاپ اول انتشارات نشر میزان سال ۱۳۸۴

۴- آیین دادرسی کیفری نوشته گاستون استفانی و..... انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی چاپ اول سال ۱۳۷۷

۵- هیات منصفه در کشورهای متحده آمریکای شمالی نوشته مهین دخت خامنه ای چاپ مجله کانون وکلا سال پانزدهم شماره ۸۶ و ۸۷ مهر و آبان ۱۳۴۲

ب: منابع مجازی: منابعی که از طریق وب سایتهای حقوقی استخراج و مورد استفاده قرار گرفته است که عبارتند از:

1. <http://www.hawzah.net/hawzah/articles/articles.aspx>

2. <http://www.alef.ir/content/view/20502>

3. <http://opac.nlsi.ir/opacprod/bibliographic/832189>

4. <http://opac.nlsi.ir/opacprod/bibliographic/1796002>

5. <http://rasulsoltani۶۴.blogfa.com/post-۱۲۱.aspx>

6- <http://ww.paysdefrance.blogfa.com/post-146.aspx>

موارد مزبور تنها به عنوان مهمترین منابع از مجموع منابعی است که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است که اساس این پژوهش مبتنی بر موارد فوق بوده اما شرح کامل منابع در بخش پایانی پژوهش بیان گردیده است.

در نتیجه می توان گفت که پیشینه این تحقیق در مباحث فقهی و حقوقی ایران بدلیل فقدان کاربردی سیستم هیات منصفه در نظام قضایی ایران کمتر مورد امعان نظر قرار گرفته است و این امر خود دلیل کمبود منابعی جامع در این زمینه می باشد لذا سعی بر آن شده تا در این تحقیق بیشتر به کاستیها و نقایص موجود در آن پرداخته شود.

فصل دوم

سوابق تاریخی نهاد هیات منصفه

فصل دوم : سوابق تاریخی نهاد هیات منصفه

نهادهای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی در هر جامعه نیاز به شناخت و تحلیل دارند. برای شکل بخشیدن و تحقیق در امور بنیادی این نهادها باید آن را کاملاً مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. بنابراین شناخت پیشینه تاریخی نهاد هیات منصفه در این نوشتار الزامی است تا براساس آن بتوان بیشتر در خصوص این نهاد به بحث و تحلیل پرداخت لذا در ابتدا به بررسی سوابق تاریخی این نهاد از ابتدای شکل گیری در جوامع مختلف می‌پردازیم تا اهمیت و جایگاه این نهاد در شکل امروزی آشکار گردد.

بخش اول: تاریخ تحولات هیات منصفه در حقوق کشورهای غربی

تاریخ تحولات هیات منصفه را باید به دوره های بسیار طولانی نسبت داد چرا که براساس بررسیهای تاریخی بدست آمده غیر از شکل امروزی آن که منبعت از حقوق انگلستان می باشد، در شکل نهاد قضایی در یونان و روم قدیم و حتی در میان طوایف بربر وجود داشته است و در واقع هیات منصفه ای که اکنون در نظامهای حقوقی دنیا وجود دارد، تقریباً دنباله و شکل هیات منصفه ای است که در یونان و روم قدیم موجود بوده است. باتوجه به تحول تاریخی هیات منصفه، آنچه از درون این شکل تاریخی استنباط می شود آن است که هیات منصفه به شکل فعلی با ترتیبی که امروز در محاکمات شرکت می نماید اولین بار در سال ۱۲۱۵ میلادی در انگلستان بوجود آمده و به آزمایش گذاشته شد و سپس در قوانین ممالک امریکا نفوذ کرده و بالاخره در زمان انقلاب مورد استقبال ملت فرانسه قرار گرفته است. امروز هیات منصفه در محاکمات جنایی اکثر ممالک دنیا شرکت می نماید، بعضی از کشورها طریقه معمول در انگلستان و برخی مدل فرانسه را پذیرفته و عده قلیلی از ممالک نیز مانند دانمارک و هلند و لوکزامبورگ و ترکیه اساساً سراغ هیات منصفه نرفته اند و هنوز هم قاضی آزموده را در محاکمات جنایی بر فرد عادی ترجیح می دهند. (جباری، ۱۳۳۲، ۱۸، - ۱۹)

۲-۱-۱- یونان باستان

آنچه که از مستندات موجود تاریخی بدست آمده است نشان می دهد که نهاد هیات منصفه در دوران کهن و از زمان یونان باستان موجود بوده است و نحوه استفاده و کاربرد حضور هیات منصفه در سیستم قضاوت یونان، همانند طرز و شیوه استفاده از هیات منصفه در حال حاضر می باشد. در همین زمینه، مورخان نوشته اند، هیات منصفه به ترتیبی که هم اکنون موجود است،